ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް

ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ކޮމިޓީ ޔައުމިއްޔާ

ޖުޑީޝަރީ ކޮމިޓީގެ 35 ވަނަ ބައްދަލުވުން

10 އޮގަސްޓު 2025

ބައްދަލުވުން ބޭއްވުނު ތަން: ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ގ (ކޮމިޓީރޫމް ނަންބަރު 11)

ފެށުނު ގަޑި: 11:00

{ރިޔާސަތުގައި އިންނެވި ކޮމިޓީގެ މުގައްރިރު؛ މަނަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ހުސައިން މުބާރިކް}

ރިޔާސަތުން ފާހަގަކުރެއްވުން:

بسم الله الرحمن الرحيم. ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ޖުޑީޝަރީ ކޮމިޓީގެ 35 ވަނަ ބައްދަލުވުން ފެށީ. މި ވަގުތު ކޮމިޓީއަށް ހާޒިރުވެ ތިއްބެވީ ތިމަރަފުށި ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޙްމަދު ރިޔާޝް، ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ނާޒިލް، ކެންދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މަޙްމޫދު ޝާހިދު، ހޮޅުދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަބްދުލްސައްތާރު މުޙައްމަދު، ފަރެސްމާތޮޑާ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޝްރަފް ރަޝީދު، ހުޅުދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ޝާހިދު. މި ކޮމިޓީގައި މިއަދު އެޖެންޑާކުރެވިފައިވަނީ ކޮމިޓީން ދިރާސާކުރަމުންދާ ދެ ބިލުގެ މަސައްކަތް. އެގޮތުން ފުރަތަމަ އަޅުގަނޑުމެން ދަނީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 8/2025 (ބަންޑާރަ ނައިބު އޮފީހުގެ ޤާނޫނު)އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލު ދިރާސާކުރުމުގެ މަސައްކަތަށް. މި ބިލު ދިރާސާކުރުމުގެ މަރުޙަލާގެ ތެރޭގައި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ސާފުކުރަން ބޭނުންވި ބައެއް ކަންކަން ބަންޑާރަ ނައިބު އޮފީހުން ސާފުކޮށްދެއްވައިފި. އަދި އިތުރު ކޮމެންޓެއް އޮތޯ ވެސް ސާފުކޮށްދެއްވައިފި. އެހެންކަމުން، މިހާރު ދެކެވެން އިތުރަށް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ފާހަގަކުރަން ބޭނުންވާ ކަމެއް އޮތްތޯ އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު ހުޅުވާލަން. ބިލުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އުނިކުރުން ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ސަބަބާ ގުޅޭގޮތުން އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ނާޒިލް ސާފުކުރަން ބޭނުންވާ މަޢުލޫމާތު ދެކިގެން އެއީ ބާރު ވެސް ކޮމިޓީގައި ވެސް ވާހަކަ ދެކެވުނުގޮތަށް ދެ އިދާރާއެއްގެ ދެމެދުގައި އުފެދުން ހުއްޓުވުމަށްޓަކާ ދެކިގެން ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞްގެ ތެރެއަށް ވަދެ ފުރުޞަތުދީފައިވާ ކަމަށް އުނިކުރީ. އެގޮތުން ޖަވާބުދެއްވާފައިވަނީ. އިތުރު އިސްލާހެއް ނެތް ކަމަށް. އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވާލަން ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ނާޒިލް.

ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ނާޒިލް ފާހަގަކުރެއްވުން:

އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ ރައީސް. އަ ދުވަހު ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ހާޒިރު އެގޮތަށް ކަމަށް އެނގޭ. އެކަމަކު އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެން ދިރާސާކުރަން ބޭނުންވީ އެ ދުވަހު ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެ ބޭފުޅުން އިތުރުން އެ ކުރިންތިބި 8 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އުނިކުރުމާ ބެހޭ. މިހާރު، އެއްބަސްވާނަން ވަރަށް ސާފުވެއްޖެ. ޝުކުރިއްޔާ.

ރިޔާސަތުން ފާހަގަކުރެއްވުން:

ބިލާ ގުޅޭގޮތުން އިތުރު އެއްވެސް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކު އެބަ އޮތްތޯ އިތުރު އެއްވެސް އިޞްލާހެއް؟ ބިލު އެކުގައި ފާސްކުރަން ވޯޓަށް އެހުމުގެ ކުރިން އަޅުގަނޑު ހަމަ އިތުރަށް ސާފުކޮށްލަން ބޭނުންވާ އެއްވެސް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކު އިތުރު އިޞްލާހެއް، ކޮމެންޓެއް އޮތްތޯ؟ އާދެ! އަޅުގަނޑުމެން އެއްވެސް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކު އިތުރު އިޞްލާހެއް ބިލަށް އޮތް ކަމަށް ފާހަގައެއްނުކުރައްވާ. އަދި އިތުރަށް ފުރުޞަތަކަށް ވެސް އެދިވަޑައިނުގަންނަވާ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު މި ބިލު ފާސްކުރުމަށް ވޯޓަށް އަހާނަން. ބިލަށް ކޮމިޓީ މަރުޙަލާގައި ބައެއް އިމްލާ ކުށްތަކާއި ބައެއް ކަންކަން ރަނގަޅުކުރެވިފައިވާނެ. އަޅުގަނޑުމެން، ކޮމިޓީ މަރުޙަލާގައި ގެނެވިފައިވާ ބަދަލުތަކާއި އެކުގައި ބިލު ކޮމިޓީން ފާސްކުރުމަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ވޯޓުދެއްވުމަށް. (ވޯޓުދެއްވުން) މި ވަގުތު ކޮމިޓީ، އާދެ! 5 އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން މި ކޮމިޓީން ފާސްކުރަން ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވައިފި. މި ކޮމިޓީން ފާސްކުރަން ފެނިވަޑައިނުގަންނަވާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ވޯޓުދެއްވުމަށް. (ވޯޓުދެއްވުން) އެއްވެސް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކު ވޯޓުނުދެއްވާ. ވޯޓުގައި ބައިވެރިވެވަޑައިނުގަންނަވާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ވޯޓު ދެއްވުމަށް. (ވޯޓުދެއްވުން) އެއް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކު ދެއްވާ. ކެންދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މަޙްމޫދު ފާރިޢު. މި ކޮމިޓީން ފާސްކުރަން ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވީ ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ނާޒިލް، ތިމަރަފުށި ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޙްމަދު ރިޔާޟް، ހުޅުދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ޝާހިދު، ތުލުސްދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޙްމަދު ރަޝީދު، ހުޅުދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަބްދުއްސައްތާރު މުޙައްމަދު. އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޓީއަށް ހާޒިރުވެ ތިއްބެވި މެންބަރުންގެ އަޣްލަބިއްޔަތުން މި ބިލު ފާސްވެއްޖެ. އާދެ! އަޅުގަނޑުމެން ދެން ދަނީ އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޓީގައި މިއަދުގެ އެޖެންޑާގެ 2 ވަނަ ނަންބަރު. އެއީ ކޮމިޓީން ދިރާސާކުރަމުންދާ ގާނޫނު ނަންބަރު 17/2011 (މަސްވެރިކަމާބެހޭ ގާނޫނު)އަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލު ދިރާސާކުރުމުގެ މަސައްކަތަށް. އަޅުގަނޑުމެން މި ބިލު ދިރާސާކުރުމުގެ މަސައްކަތް ނިންމާލީ ހިސާބުން ކުރިއަށް ގެންދާނަން. އެއީ ބިލުގެ 33 ވަނަ މާއްދާއިން ފެށިގެން.

<u>އިދާރީ މޭޒުން ވާހަކަދެއްކެވުން:</u>

މަސްވެރިކަމާބެހޭ ގާނޫނަށް އިޞްލާޙު ގެނައުމުގެ ބިލުގެ 33 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ ހަވަނަ ބާބުގެ ސުރުޚީ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިޞްލާޙުކުރުން. ހަވަނަ ބާބު. ފަރުވާގެ ޒިންމާތަކާއި ފަރުވާދޭ މަރުކަޒުތައް. ބިލުގެ 34 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިޞްލާޙުކުރުން. ފަރުވާދޭ މަރުކަޒުތައް ހުޅުވުން. 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ). މަސްވެރިޔަކީ ބޭނުންކުރާ ފަރުވާތަކާއި މަސްވެރިކަމާއިބެހޭ ދިވެހިރާއްޖޭގެ

ފަރާތްތަކަށް ދެވޭ ފަރުވާއަކީ ކޮމިއުނިޓީ ބޭސްޑް އަދި ސްޕެޝަލައިޒްޑް ޓްރީޓްމަންޓް ހިދުމަތްތަކުން ޕްރޮގްރާމްތަކާ ފަރުވާއެއް ކަމުގައިވާންވާނެއެވެ. އެގޮތުން ޕްރޮގްރާމްތަކާ ފަރުވާ ވަސީލަތް، މުޖުތަމަޢުގެ ބައިވެރިވުން ހިމެނޭ ގޮތުންނާއި ސިއްޙީ ފަރުވާގެ ނިޒާމުގައި ސޯޝަލް ވޮލަންޓިއަރުގެ ނިޒާމުގައި ޕްރޮގްރާމް ހިދުމަތްތަކުގެ ތަފާސް އަދި މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ފަރުވާއަށް ހާއްސަ މަރުކަޒުތަކުން ދެމުންދާ ޕްރޮގްރާމް ފަރުވާއެއް ކަމުގައެވެ. (ށ)- މި މާއްދާގެ (ހ)ގައި ބަޔާންކުރާ މަޤްޞަދުތައް ހާސިލްކުރުމަށް ޖަމާއި އަންނަނިވި ބައިތަކުގެ މަސައްކަތް އެކުލެވޭ ފަރުވާގެ ނިޒާމެއް ސަރުކާރުން ގާއިމުކުރަންވާނެއެވެ. 1- ކޮމިއުނިޓީ ބޭސްޑް ސްކްރީނިންގ، ރިފަރަލް އެންޑް ކެއަރ. 2- ނޮން-ރެސިޑެންޝަލް ޓްރީޓްމަންޓް އެންޑް ރިހެބިލިޓޭޝަން. 3- ރެސިޑެންޝަލް ޓްރީޓްމަންޓް އެންޑް ރިހެބިލިޓޭޝަން.

(ނ)- މި މާއްދާގެ (ހ)ގެ (1) ވަނަ ނަންބަރުގައި ބަޔާންކުރާ "ކޮމިއުނިޓީ ބޭސްޑް ސްކްރީނިންގ، ރިފަރަލް އެންޑް ކެއަރ"ގެ ފަރުވާދެވޭނީ ތެރޭގައި، ސްކްރީނިންގ އަދި ރިފަރަލް ފަރުވާދޭގޮތާއި ކައުންސެލިންގ އަދި ހޯމް ބޭސްޑް ކެއަރގެ ފަރުވާދިނުން ހިމެނޭނެއެވެ. (ރ)- މި މާއްދާގެ (ހ)ގެ (2) ވަނަ ނަންބަރުގައި ބަޔާންކުރާ "ނޮން-ރެސިޑެންޝަލް ޓްރީޓްމަންޓް އެންޑް ރިހެބިލިޓޭޝަން" ފަރުވާދެވޭނީ ތެރޭގައި ސިއްޙީ ފަރުވާ މަރުކަޒުތަކާއި މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ފަރުވާއަށް ހާއްސަ މަރުކަޒުތަކުން އައުޓްޕޭޝަންޓް ފަރުވާދިނުމުގެ ގޮތުގައި މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ފަރުވާއަށް ސްޕެޝަލައިޒްކުރާ ފަރުވާދޭމަރުކަޒުތަކާއި، ޑީޓޮކްސިފިކޭޝަން ފަރުވާއާއި، ބްރީފް އިންޓަރވެންޝަނާއި، ކައުންސެލިންގެ ފަރުވާއާއި، ރިހެބިލިޓޭޝަން ފަރުވާ ގެދޮރުވެރިން ސިއްޙީ ފަރުވާ ޕްރޮގްރާމްތަކުން އިންތިޒާމު ހަމަޖެއްސުން ހިމެނޭނެއެވެ. (ބ)- މި މާއްދާގެ (ހ)ގެ (3) ވަނަ ނަންބަރުގައި ބަޔާންކުރާ "ރެސިޑެންޝަލް ޓްރީޓްމަންޓް އެންޑް ރިހެބިލިޓޭޝަން" ފަރުވާދެވޭނީ ތެރޭގައި މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ފަރުވާއަށް ހާއްސަ މަރުކަޒުތަކުން ޑީޓޮކްސިފިކޭޝަން އިންޕޭޝަންޓް ފަރުވާދިނުމުގެ ގޮތުގައި މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ފަރުވާއަށް ސްޕެޝަލައިޒްކުރާ ފަރުވާދޭމަރުކަޒުތަކާއި، ޑީޓޮކްސިފިކޭޝަން ފަރުވާއާއި، ބްރީފް އިންޓަރވެންޝަނާއި، ކައުންސެލިންގެ ފަރުވާއާއި، ރިހެބިލިޓޭޝަން ފަރުވާ ދެމެހެއްޓުމުގެ ސިއްޙީ ފަރުވާ ޕްރޮގްރާމްތަކުން އިންތިޒާމު ހަމަޖެއްސުން ހިމެނޭނެއެވެ. (ޅ)- މި މާއްދާގެ (ރ)އާއި (ބ)ގައި ބަޔާންކުރާ ފަރުވާދެވޭނެ ޕްރޮގްރާމްތަކުން ބައެއް މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ފަރުވާއަށް ހާއްސަކޮށްފައިވާ ގާއިމުކުރެވޭ، އަންނަނިވި ހިދުމަތްތަކާއި ފަރުވާ ދެވޭ ނޮން-ރެސިޑެންޝަލް އަދި ރެސިޑެންޝަލް ޓްރީޓްމަންޓް ސެންޓަރުތަކާއި ހަމަޖެއްސުމަށް ސަރުކާރުން ގާއިމުކުރަންވާނެއެވެ. 1- ޑޭ ޑިޕެންޑެންސް ކޮމިއުނިޓީ އެސެސްމަންޓް. 2- ޑޭ ޑިޓޮކްސިފިކޭޝަން. 3- ޑޭ ޑިޕެންޑެންސް ކޮމިއުނިޓީ. 4- ރެސިޑެންޝަލް އެންޑް ރިއިންޓިގްރޭޝަން. (ކ)- މި މާއްދާގެ (ޅ)ގެ ދަށުން ގާއިމުކުރާ މަރުކަޒުތަކުގެ އިތުރުން ޑޭ ޑިޕެންޑެންސް ކޮމިއުނިޓީ އަދި ރިފަރަލްގެ ފަރުވާއާއި، ޑޭ ޑިޓޮކްސިފިކޭޝަން ފަރުވާއާއި، ޑޭ ޑިޕެންޑެންސް ކޮމިއުނިޓީ

ތެރޭގައި ހިމެނޭ މެޑިކަލް ފަރުވާގެ ޚިދުމަތްތަކާއި ސައިކޮލޮޖިކަލް ޚިދުމަތްތައް ބިލްއިރީ ޚިދުމަތްތަކުގެ މަސްއޫލިއްޔަތުން ލިބޭނެ އިންތިޒާމު ސަރުކާރުން ހަމަޖެއްސަންވާނެއެވެ. (ށ)- މި މާއްދާގެ (ގ)ގެ ދަށުން ގައިމުކުރާ ރެސިޑެންޝަލް ޓްރީޓްމަންޓް ސެންޓަރުތަކާއި ގައިމުކުރަންވާނީ އަންހެނުންނާއި ކުޑަކުދިންނަށް ޚާއްޞަކުރެވޭ ރެސިޑެންޝަލް ބައިތަކެއް ހިމެނޭ ގޮތުންނެވެ. (ޅ)- މި މާއްދާގެ (ރ)އާއި (ބ)ގެ ދަށުން މަސްއޫލިއްޔަތުތަކުގެ ފަރުވާއަށް ޚާއްސަކޮށް ސަރުކާރުން ގައިމުކުރާ ނޮން-ރެސިޑެންޝަލް އަދި ރެސިޑެންޝަލް ޓްރީޓްމަންޓް ސެންޓަރުތަކާއި ހިންގާނީ ނެޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީން ނުވަތަ މި ގާނޫނުގެ ދަށުން ހަދާ ގަވާއިދާ އެއްގޮތަށް ގޮތުގެ މަތިން އެ އޭޖެންސީން ކަނޑައަޅާ ފަރާތަކުންނެވެ. (މ)- ސަރުކާރުން ގައިމުކުރުމަށް މި މާއްދާގެ (ގ)އިން ލާޒިމުކުރާ މަރުކަޒުތައް އުފެއްދުމުގެ އިތުރުން އެފަދަ މަރުކަޒުތައް އުފެއްދުމާއި ހިންގުމަށް ޝަރުތުފުރާ އަމިއްލަ ފަރާތްތަކަށް މި ގާނޫނުގެ ދަށުން ނެޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީން ހަދާ ގަވާއިދުގައި ބަޔާންކުރާ ޝަރުތުތަކާ އެއްގޮތަށް ގޮތުގެ މަތިން އެފަދަ މަރުކަޒުތައް އުފެއްދުމާއި ހިންގުމުގެ ހުއްދަ ދޫކުރެވިދާނެއެވެ. ބިލުގެ 35 ވަނަ މާއްދާ. ބަދަލުކުރަނީ ގާނޫނުގެ 48 ވަނަ މާއްދާ އުނިކުރުން.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކުން:

ބިލުގައި ހުށަހަޅާފައި އޮތީ 48 ވަނަ މާއްދާ އުނިކުރުމަށް. އެއީ ޑްރަގް އޮފެންޑަރ ރިހެބް ސެންޓަރު، އެ މާއްދާ މިހާރު ގާނޫނުގައި އޮތީ. އެ މާއްދާ އުނިކުރުމުން ކޮމިއުނިޓީ ޑްރޮޕް ސަރވިސްގެ އިސްލާހަށް ފޮލޯ އަޕް އޮތް ހުށަހެޅީ. އިސްލާހުކުރުމުން ކޮމިއުނިޓީ ޑްރޮޕް ސަރވިސް އިން ހުށަހަޅާފައިވަނީ. އިޖްތިމާޢީ ދުރުބަދުން. އަދިގަނޑުވެރިން އެ މާއްދާ ނޮޓިފިކޭޝަނުކުރެވުނު، ރިޕޯޓުކުރުމަށް ކޯޑިނޭޓްކުރުމަކީ ދެން އޮތް މާއްދާއަށް.

އިދާރީ ޓީމުން ވާހަކަދެއްކުން:

ބިލުގެ 36 ވަނަ މާއްދާ. ބޭނުންވަނީ ގާނޫނުގެ 49 ވަނަ މާއްދާ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. ފަރުވާދޭ މަރުކަޒުތަކުގެ ތަފްސީލު. 49 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)- މި ގާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ޑްރަގް ޑިޓޮކްސް ސަޕޯޓިންގެ އެކްސްޓެންޝަން މެޑިކަލް ފަރުވާދޭ މަރުކަޒު ފަދަ ހުރިހާ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކެއް ދުވަހާ މިހާރު ދެންނެވިއްޔާ ޚިދުމަތްތަކުގެ ވާހަކަ ގެއިގައި ފެށިގެން އަހަރެން ބެލެވިއްޔާ ނިސްބަތް ދެންނެވުން، އެ ކަމަށް ބިލަށް އިތުރަށް ދެންނެވީ ފަރުވާ ކަނޑައަޅާފައި ގޮތުން ހަމަ ސަރވިސް އަދި

އުސޫލުތަކަށް ހުރުމުގެ ހިދުމަތްދޭ ތަންތަނެވެ. (ހ)- މި ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ރިހެބިލިޓޭޝަން ސެންޓަރުތަކާއި މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހާ މަސްތުވާތަކެތިން ދުރުހެލިވެ މިންވަރާއި މަސްތުވާތަކެތީގެ ވިޔަ އޭނާގެ ހަރިގަނޑުގައި ހިއްސާވުމުގައި ހިފާފައިވާ މިންވަރު މާއްދީގޮތުން ބަލަހައްޓައިލުމަށް ދަރިވަރުން ސިއްހީ ފަރުވާ ފަރާތުން ބަލަހައްޓާ ތަންތަނެވެ. (ށ)- މި ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ޑިޓޮކްސް ޕްރޮގްރާމް ސެންޓަރުތަކާއި މަސްތުވާތަކެތީގެ ވިޔަ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންގެ ހަޖެހިގަނޑުގައި ހިއްސާކުރުމުގައި ހިފާފައިވާ މިންވަރު މާއްދީގޮތުން ބަލަހައްޓައި، މަސްތުވާތަކެތްތަކަށް ބަޔާސްވާ މިންވަރު މާއްދީގޮތުންނާއި ނަފްސާނީގޮތުން ބަލަހައްޓާ ފަރުވާދީ، އެއީ ރިހެބިލިޓޭޝަން ޕްރޮގްރާމް ސިއްހީ ފަރުވާދޭ ބައެއްގެ ބެލުމުގެދަށުން ހިނގާ ޕްރޮގްރާމުތައް ހިންގުމަށް ހާއްސަކުރެވޭ ރީޖަނަލް ސެންޓަރުތަކެވެ. (ނ)- މި ޤާނޫނުގައި 47 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ހާލަތު ހަރުސްތަކާއި މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުން އަނބުރާ މުޖުތަމަޢަށް ގެނައުމަށް ބަލައި އާއިލާއެއްގެ ބެލުމުގައި ދިރިއުޅުމުގެ ޖާގަ މަރުކަޒު ބިނާކުރުން މަސްތުވާތަކެއްޗަށް ދެރިވެފައިވާ މީހުން އެ މަގުގައި ދިރިއުޅުމުން ފަރުވާ ދެވުމާ ގުޅޭ މަސައްކަތްތަކެވެ. ބިލުގެ 37 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނުގެ 50 ވަނަ މާއްދާ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. މަރުކަޒުތައް ހިންގުން. 50 ވަނަ މާއްދާ. މި ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން އުފައްދާ ފަރުވާދޭ މަރުކަޒުތަކާއި މި ޤާނޫނުގެ ދަށުން ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީން ހަދާ ގަވާއިދުގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން އެ އެޖެންސީން ދޫކުރާ ލައިސަންސްގެ ދަށުން ހުއްދަ ލިބިގެން ހިންގާ މަރުކަޒުތަކެއް ކަމުގައި ވާންޖެހޭނެއެވެ.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

އާދެ! ދެން އޮތް މާއްދާއަށް.

އިދާރީ މޭޒުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

ބިލުގެ 38 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނުގެ 51 ވަނަ މާއްދާ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. މަރުކަޒުތަކާ ގުޅޭގޮތުން ގަވާއިދު ހެދުން. 51 ވަނަ މާއްދާ. މި ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަރުވާދޭ މަރުކަޒުތައް އުފައްދައި ހިންގުމުގެ އުސޫލުތަކާއި އެފަދަ މަރުކަޒުތަކުގައި ހިފަހައްޓަންޖެހޭ ސްޓޭންޑަޑުތަކާއި އެފަދަ މަރުކަޒުތައް ހިންގުމުގައި ގެންގުޅެންޖެހޭ އެންމެ ދަށް މިންގަނޑުތަކާއި އެފަދަ މަރުކަޒުތައް ހިންގުމުގެ ލައިސަންސް ދިނުމުގެ އުސޫލުތައް ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީން ހަދާ ގަވާއިދެއްގައި ހިމަނަންވާނެއެވެ. ބިލުގެ 39 ވަނަ މާއްދާ.

ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 52 ވަނަ މާއްދާ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. މަރުކަޒުތަކުން ހިނގާ ޕުރޮގުރާމުތަކާ ގުޅޭގޮތުން ގަވާއިދު ހެދުން. 52 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ). މި ގާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ގާއިމުކުރާ ފަރުވާދޭ މަރުކަޒުތަކުގައި ހިނގާ ޕުރޮގުރާމުތަކަކީ ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީން ހަދާ ގަވާއިދުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ހަމަތަކާއި އެއްގޮތްވާ ގޮތުގެ މަތިން އެކުލަވައިލާފައިވާ އަދި އެ ގަވާއިދާ އެއްގޮތްވާ ގޮތުގެ މަތިން ހިންގަމުންދާ ޕުރޮގުރާމުތަކަކަށް ވާންވާނެއެވެ. އަދި މި ގަވާއިދުގައި ކައުންސެލިންގާ ގުޅޭ ފަދަ ހިދުމަތްތަކާއި ކައުންސެލިންގާއި އިސްލާމީ ތަރުބިއްޔަތު ކައުންސެލިންގާއި ކަސްރަތާއި އަދި ކުޅިވަރުތަކެވެ. (ނ)- މި ގާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ގާއިމުކުރާ ފަރުވާދޭ މަރުކަޒުތަކުގައި ހިދުމަތްދޭ ތަޢުލީމީ ދީނީ ނުވަތަ ތަޢުލީމީ ފަންނީގެ މުވައްޒަފުން މަސައްކަތްކުރާނީ ސަރުކާރު ފުރިހަމަވެފައިވާ ޢަމަލީ މަސައްކަތުގައި ހިންގާ ރިހެބިލިޓޭޝަން ޕްރޮގްރާމް ސަޕޯޓް ހަމަތަކާއި ފަންނީ ހަމަތަކާ ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީން ހަދާ ގަވާއިދުގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާނެއެވެ. ބިލުގެ 40 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 53 ވަނަ މާއްދާ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. ފަރުވާދޭ މަރުކަޒުތަކަށް ހިންގުމުގެ ޒިންމާ. 53 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ). މި ގާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން އުފައްދާ ފަރުވާދޭ ކޮންމެ މަރުކަޒެއް ވެސް ހިންގަންވާނީ އެ މަރުކަޒު ހިންގާ ފަރާތުން ސެޓިފިކޭޓެއް އައްސަސާ އެ ތަނުގެ ފުރިހަމަ ޒިންމާ އެ ސެޓިފިކޭޓުގެ އުފުލަންޖެހޭ ޒިންމާއެވެ. (ނ)- މި ގާނޫނާ ހިލާފަށް ނުވަތަ އެއްވެސް ގާނޫނަކާ ހިލާފަށް މަރުކަޒެއްގައި ހިނގާ ކަމެއްގެ ސަބަބުން މަރުކަޒުގެ ވެރިފަރާތެއް އުފުލަންޖެހޭ ޒިންމާއިން އެ ފަރާތެއް ބަރީއަވެގެން ނުވާނެއެވެ. (ނ)- މި ގާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން އުފައްދާ ފަރުވާދޭ މަރުކަޒެއް ހިނގަމުން ގެންދާ ގޮތް ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީން ބަލަންވާނެއެވެ. އަދި މަރުކަޒުގެ އަހަރީ ކަމާބެހޭ ރިޕޯޓެއް އެކުލަވާލައި އާންމުކޮށް ޝާއިޢުކުރަންވާނެއެވެ. ބިލުގެ 41 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 54 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. 54 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ). މި ގާނޫނުގެ ދަށުން ފަރުވާދޭ މަރުކަޒުތަކުގައި ފަރުވާދެމުން ގެންދާއިރު ނުވަތަ ރިހެބިލިޓޭޝަން ޕުރޮގުރާމެއް ހިންގުމުން ގެންދާއިރު ފަރުވާދެވޭ މީހުންނާ ގުޅޭ ކަންކަން މުރާޖަޢާކުރުމަށް ބޯޑެއް މި ގާނޫނުގެ ދަށުން ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީން ހަދާ ގަވާއިދާ އެއްގޮތްވާ ގޮތުގެ މަތިން މުރާޖަޢާ ކޮމިޓީއެއް ކޮންމެ މަރުކަޒަކަށް ސެޓިފިކޭޝަނާ އުފައްދަންވާނެއެވެ. ބިލުގެ 42 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 55 ވަނަ މާއްދާ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. ދަޢުވާ އުފުލުން. 55 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)- ޖިނާއީ ކުށެއްގެ ތަހުޤީޤު ފުލުހުންގެ ދަޢުވާކުރުމަށް ބަލައި ޕުރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ފޮނުވާ މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން ކުރާ ޖެހޭ އިޖުރާއަތު ހިނގާނެ ބަޔާން މި ގާނޫނުގެ 35 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މީހުންގެ މައްސަލަތަކުގައި އެ މީހުންގެ މައްސަލަ ޕުރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ދަޢުވާ އުފުލުން ޖެހޭ

ކޯޓުގައެވެ. (ނ)- ޖިނާއީ ކުށެއްގެ ތަޙުޤީޤު ފުރިހަމަކުރުމަށްފަހު ދައުވާކުރުމަށް ބަލައި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލަށް ފޮނުވޭ މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން ޑްރަގު ކޯޓުގެ އިޚުތިޞާޞް ނުހިނގާނެ ކަމަށް މި ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މީހުންގެ މައްސަލަތަކުގައި ދައުވާ އުފުލާނީ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގައި ނުވަތަ އުސޫލުގެ އިޚުތިޞާޞް ލިބިގެންވާ އެހެން ކޯޓެއްގައެވެ. ބިލުގެ 43 ވަނަ މާއްދާ. ޤަޟާއިއްޔާ ޤާނޫނުގެ 60 ވަނަ މާއްދާ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިޞްލާޙުކުރުން. ދައުވާކުރުމާއި ދައުވާނުކުރުމާއި ދައުވާ އަނބުރާ ގެނައުމުގެ އިޖުރާއާތު ބޭނުންކުރުމުގައި ރިޢާޔަތްކުރަންވީ ކަންކަން. 60 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ). މި ޤާނޫނުގެ 55 ވަނަ މާއްދާއިން ފެށިގެން 59 ވަނަ މާއްދާގެ ނިޔަލަށް ހުރި މާއްދާތަކުން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ލިބިދޭ އިޚުތިޔާރުގެ ދަށުން ޑްރަގު ކޯޓުގެ އިޚުތިޞާޞް ހިނގާ މީހުންގެ މައްސަލަ ޖިނާއީ ކުށެއްގެ ދައުވާ އުފުލުމާމެދު ގޮތެއް ނިންމުމުގައި، ނުވަތަ އެފަދަ މީހުންގެ މައްސަލަ ކޯޓަކަށް އެހެން ދައުވާއެއް އަނބުރާ ގެނައުމާމެދު ގޮތެއް ނިންމުމުގައި، ނުވަތަ ދައުވާއިން ޑައިވަރޓު ގޮތް ނިންމުމުގައި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް އަންނަނިވި ކަންކަމަށް ރިޢާޔަތްކުރަންވާނެއެވެ. 1- އެ މީހާ އިތުރު ކުށް ތަކުރާރުކުރުމުގެ މިންވަރު [illegible]، އަދި އެ މީހާ ކުރި ކަމަށް ބުނާ ކުށުގެ [illegible] ސަލާމަތް [illegible] މިންވަރު [illegible]، [illegible] އެ [illegible] ފުރިހަމަކުރަމުން އެ މީހާ [illegible]. 2- އެ މީހާ އިތުރު ކުށުގެ [illegible]، [illegible] މި ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށް [illegible]، އަދި އެ މީހާ ކުރި ކަމަށް ބުނާ ކުށުގެ [illegible]. 3- އެ މީހާ [illegible]. (ށ)- މި މާއްދާގެ (ހ)ގެ ދަށުން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް [illegible] ނިންމުމުގައި [illegible]. (ނ)- [illegible] މި މާއްދާގެ (ހ)ގެ [illegible] ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް [illegible]. 1- އެ [illegible]. 2- އެ [illegible]، ނުވަތަ [illegible]. 3- އެ [illegible] 1 ވަނަ [illegible] 2 ވަނަ [illegible]

ބަޔާންކުރާ ފަދަ މީހެއް ކަމުގައި ނުވާނަމަ، އެ މީހަކީ މަސްއޫލިއްޔަތެއްކަން ދެވިދާނެ ފަރާތެއް ކަމަށް ގަބޫލުކުރުމަށް އެކަށީގެންވާ ހެކި އެ މީހާއާ ގުޅޭ ގޮތުން ލިބިފައި ހުރި ފަރާތެއް ކަމުގައިވުން، ނުވަތަ 4- އެ މީހަކީ މަސްއޫލިއްޔަތެއްކަން ދެވިދާނެ ފަރާތެއްކަން މި ގޮތުގެ ދަށުން ހުއްދަކުރެވިފައިވާ ފަރާތަކުން ހަދާ ޖެހޭގެ ޒިންމާދާރީ އެސެސްމަންޓުކުރުން ކަނޑައަޅާ ފަރާތެއް ކަމުގައިވުން.

ރިއާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

މި މާއްދާގައި އަދުގަނޑު އެބަ އޮތް ހަމަ އިތުރުން، ދެވިރިގޮތުގައި ޝަރީއަތާ ކުރިއަށްގެ މީގައި ވާނީ؟ މިހާރުގެ މަސްއަލަ މިހާރު ވޯޓު ހަމަ އަދާލަތު ސަރަޙައްދު އެކީ މިހާރު މަސްއޫލިއްޔަތާ ބެހޭހިސާބުން ޖުޑީޝަރީގައި ހުންނަ ގޮތުގައި ނަގައިގެން މި ގެންދަނީ މަސްއޫލިއްޔަތާ ބެހޭހިސާބުގެ ދަށުން އުޅުއްވި. ޖެހޭ ބޭނުން އެއްބަސްވޭ. ޖުޑީޝަލް ބެހޭހިސާބި ހަމަން. އެކަމަކު އެސެސްމަންޓު ހަދައިދޭ ފުރަތަމަ ބޭނުމަކީ އެއަށް ދެވިރިގޮތުގައި ހުރި މިހާރު ނޫން. އަޅަން ބެހޭހިސާބު މިހާ އެދިސާބުން ބޭނުން ހަވާލުކުރާ ވާނީ؟ ދަށުން ދުވަސްތަކުގެ ނޫނީ ދެވިރިގޮތުގައި ނަގާ މިހާރުމަ ފުރުޞަތު ދެވޭނެ ނަގައިގެން ނޫނީ ބޭނުމަކީ އިހުސާސްތަކަށް ޖެހޭގެ ކޯޓުގެ އިހުސާސްތަކަށް ނުވަތަ ނުވަތަ ކޯޓުތަކުގެ ކޯޓުން ވަކިން ކަމަށް ވަކިގޮތެއް މި ބޭނުން އަދާކުރުމަށް އެންމެ ހައިސިއްޔަތުން ދެއް އެކަށީގެން ކޯޓުތަކަށް ފަރާތްތަކަށް. އެހެންވީމާ، ކޯޓަކީ އެ ފަދަ މިހާރަކު؟ ކޮމިޓީ ބައްދަލުވުމުގައި ވިދާޅުވި ފަރާތްތަކުގެ އިއްޔެވެސް ގެންދަވާ ޙަސަން ވަޙީދު ބައިވެރިވި. ދެން އެބަ މާއްދާއަކީ ފަދަ އަދުގަނޑުގެން އެކަން އިތުރަށް ސަފުހާކަށް ނޫންކޮށްފަ.

އިދާރީ މާއްދާ ވާހަކަދެއްކެވުން:

ބިލުގެ 44 ވަނަ މާއްދާ. ބްރޯކިންގ ގާނޫނުގެ 63 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)ގެ 1 ވަނަ ނަންބަރު އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާޙުކުރުން. 63 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)ގެ (1)- ކަނޑައެޅޭ ވަކި ބާރުއެޅުމަށް އަސާސާ ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައި ބަޔާން ކުރާގެ ދަށުގެ އުފެދިފައިވާ މިހާ ބަނދުގައި ބެހެއްޓުމަށް، ނުވަތަ ބިލުގެ 45 ވަނަ މާއްދާ. ބްރޯކިންގ ގާނޫނުގެ 63 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ)ގެ ފުރަތަމަ އިބާރާތް އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާޙުކުރުން. 63 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ). މި މާއްދާގެ (ނ)ގެ ދަށުން ޖެހޭގެ ޓްރިބިއުނަލް އެސެސްމަންޓުގެ ހުކުމަށް ޖެހޭގެ ކޯޓުން އަމުރުކޮށްފިނަމަ އަދި އެ އެސެސްމަންޓު ރިޕޯޓް ކޯޓަށް ހުށަހަޅަނީ ކުރާގެ ދަށުގެ އުފެދިފައިވާ މިހާ ބަނދުގައި ބެހެއްޓުމަށް މި މާއްދާގެ (ނ)ގެ 1 ވަނަ

ނަންބަރުގެ ދަށުން ކޮމިޓީން އަމުރުކޮށްފިނަމަ އަންނަނިވި ކަންކަން ކުރުމަށް އެޔާ ބަންދުގައި ބަލަހައްޓާ ފަރާތަށް ކޮމިޓީން އަމުރުކުރަންވާނެއެވެ.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

އާދެ! ދެން އޮތް މާއްދާއަށް ދޭ:

އިދާރީ މުޝީރުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

ބިލުގެ 46 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނުގެ 66 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އުނިކުރުން.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

އާދެ! ދެން އޮތް މާއްދާއަށް.

އިދާރީ މުޝީރުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

ބިލުގެ 47 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނުގެ 70 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. 70 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ). މި މާއްދާގެ (ނ)ގެ 2 ވަނަ ނަންބަރުގައިވާ މުއްދަތު ހަމަވާއިރުވެސް ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރުގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ފަރުވާދިނުމުގެ ކަންކަން ހަމަޖެއްސުން ނުވެނަމަ، އަމުރު ނިސްބަތްވާ ފަރާތް، ބަންދުގައި ބަލަހައްޓަމުންދާ ފަރާތުން އެ މުއްދަތު ހަމަވުމުގެ ކުރިން އެކަމާ މެދު ގޮތެއް ނިންމުމަށް އެދި ޑްރަގް ކޯޓަށް ހުށަހަޅަންވާނެއެވެ. ބިލުގެ 48 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނުގެ 70 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. 70 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ). ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރު ނިސްބަތްވާ ފަރާތަކާ މެދު ގޮތެއް ނިންމުމަށް މި މާއްދާގެ (ނ)ގައިވާ ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ޑްރަގް ކޯޓަށް ހުށަހެޅިއްޖެނަމަ، މި މާއްދާގެ (ނ)ގެ 2ވަނަ ނަންބަރުގައިވާ މުއްދަތު ހަމަވުމުގެ ކުރިން އެކަމާ ކޯޓުގައިވާ ފިޔަވަޅު ދުވަސް ތަންފީޒުކުރުމުގެ އެ ދުވަސް ތަންފީޒުކުރުން ފަސްކުރުމާއި ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރު ހިންގަން ފެށުމާ ދުރު ކޯޓުން ގޮތެއް ކަނޑައަޅަންވާނެއެވެ. ބިލުގެ 49 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނުގެ 71 ވަނަ މާއްދާގެ؛ ބިލުގެ 49 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނުގެ 71 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. 71 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ). ދިރިއުޅޭ އެޑްރެސް ނުވަތަ އަޑީފާއަދުކުރާ ތަން ބަދަލުވެއްޖެ ކަމަށް ވާނަމަ ގަވާއިދުގައި ބަޔާންކުރާ ދުވަހެއްގެ ތެރޭގައި އޭނާ

ރަޖިސްޓަރީކޮށްފައިވާ މަރުކަޒަކަށް އެނގެން. ބިލުގެ 50 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 73 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. 73 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ). ފަރުވާ ފުރިހަމަކުރަމުންދާ ގޮތާ ގުޅޭ ގޮތުން ކޯޓުން ކަނޑައަޅާ ފަރާތްތަކާ ބައްދަލުކުރަންޖެހޭނެ މިންވަރާއި މުއްދަތުތަކަށް ނުވަތަ އަދަދުތަކެއް. ބިލުގެ 51 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 76 ވަނަ މާއްދާ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރެއް ހިންގަމުންދަނިކޮށް 36 ވަނަ މާއްދާގެ ހުށަހެޅުމުން. 76 (ހ)- ޖެހޭގު ކޯޓުގެ އިޖުރާއާތު ހިނގާނެ ކަމަށް މި ގާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މީހުންގެ ތެރެއިން މީހެއްގެ މައްޗަށް އެ ކޯޓުން ނެރެފައިވާ ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރެއް ހިންގަމުންދަނިކޮށް، މި ގާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ކުރެއްގެ ބުނެވުނު ކަމުގެ އިޖުރާއާތު ފިޔަވަޅާ ކޯޓަކުން އަމުރުގެ މައްސަލަ ކަނޑައަޅައިދީނަމަ، އަމުރުގެ މައްސަލަ ޖެހޭގު ކޯޓުން ކޮށްފައިވާ ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރު ތަހުޤީޤުކޮށް ނިމުންދެން އެ ބުނެވުނު ތަންފީޒުކުރުން ފަސްކުރުމާ ގުޅޭ ގޮތް ކަނޑައަޅަންވާނެއެވެ. (ށ)- މި މާއްދާގެ (ހ)ގެ ދަށުން ކޯޓުން ގޮތެއް ކަނޑައަޅުއްވުމުގައި އެ މުދަލާ ފަރުވާގެ ޝަރުތުތަކާ ފުރިހަމަކުރަމުންދާ މިންވަރު ކަމުގައި ވާނަމަ އެކަން ފަރުވާގެ ޝަރުތުތަކާ ފުރިހަމަކުރަމުން ދިނުމަށް އިސްކަންދޭންވާނެއެވެ.

<u>ރިޔާސަތުން ފާހަގަކޮށްލުން:</u>

މި މާއްދާގައި އެ އަންނަނި ފަރުވާ ނެގުމާ ބާވަތުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ކޮންމެކަމަކީ ޖެހޭގު ކޯޓުގެ އިޖުރާއާތު ނުހިނގާ ބާވަތުގެ ކޮންމެއް އެއީ ބޭނުން ކޮންމެ ގޮތަކީ ކަނޑައަޅާފައި އިސްތިސްނާކޮށްފައި ހުރި. ފަރުވާގެ ޝަރުތުތައް ފުރިހަމަކުރަމުން ދަނިކޮށް އެ ބާވަތުގެ ކޮންމެއް އެއްބަސްވާއި ގުޅޭ ބަލަހައްޓަން މީނަ. މަސްލަހަތުގެ ފުސް އަހަރުގެ ޖެނަވާރީގެ ބެނޭ ބުރުގެއް. 36 ވަނަ މާއްދާގައި ބާވަތުގެ އިސްތިސްނާ ކޮންމެކަން ކުރެއްގެ އެއްބަސްވުމާއި ފަރުވާގެ ޝަރުތުތަކަށް ހިނގާއިރު ފަހެއް. އެހެން! ކޮމިޓީ ކުރައްވަނީ ދަސްކަމުގެ ފަތުރުވުމާ ދާހާ. އެކިކަހަލަ، އެހެނިހެން ހެދި ކޮމިޓީގެ ވަޒީރު އިސްލާހުކުރާ ގޮތް ގޮތުން ފުރަތަމަ ދޯކަން އެހެނެން. އެކިކަހަލަ ބާރުތައް މިއަދު ފެންވަރު މި މަސައްކަތް އަދި އިސްލާހު ބިލުގެ މަސައްކަތް ކުރައްވަންޖެހޭ. އެހެނިހެން އިއްތިފާޤު ފެންވަރުން؛ އެކިކަހަލަ ފަރުވާދެއްވާން ހިޔާލު ދެކުނު ދައިރާގެ އިއްތިފާޤު ފެންވަރު އިތުރުވާ ނަތީޖާ.

<u>ހިޔާލު ދެކުނު ދައިރާގެ ފެންވަރު އިތުރުވާ ނަތީޖާ ފާހަގަކޮށްލުން:</u>

އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ ރައީސް. އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މިހާރު މި ކޮމިޓީ ނިންމާފައި އަލުން އަނެއްކާ ގެނެއްސާއިރު ފަހުން ކޮމިޓީ އާ ކޮމިޓީއެއް ގޮތަށް ފަށަން. އަޅުގަނޑު ހަމަ އެ ގޮތަށް ހުށަހަޅަން. އާދެ! ބޭނުންފުޅުވާނަމަ މެންދުރު ނަމާދުގެ ބްރޭކަށްފަހު އެކަމް، އެއްގަޑިބައިގައި ކޮންސިޑަރުކުރަން އަޅުގަނޑު ހުށަހަޅަން.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

އަޅުގަނޑު ފުރުސަތުއަރުވާނަން ފޭދޫ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިސްމާޢީލް ނިޒާރަށް.

ފޭދޫ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިސްމާޢީލް ނިޒާރު ވާހަކަދެއްކެވުން:

ޝުކުރިއްޔާ ރައީސް. އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ނާޒިމްގެ ހުށަހެޅުމަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދުކުރަން.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

އެހެންކަމުން، މި ހުށަހެޅުން މިގޮތަށް ފާސްކުރަން ވޯޓަށް އަޅުގަނޑު ވޯޓަށް އަހާނަން. ތާއީދުކުރައްވާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ވޯޓުދެއްވުމަށް. (ވޯޓުދެއްވުން) މި ވަގުތު ކޮމިޓީއަށް ހާޟިރުވެތިބި މެންބަރުންގެ އިއްތިފާޤުން މި ހުށަހެޅުން ފާސްވެއްޖެ. އެހެންކަމުން، އަޅުގަނޑުމެންގެ ކޮމިޓީ މިހިސާބުން ބްރޭކަށް ދާނީ. އެއަށްފަހު 13:30ގައި ކޮމިޓީ އަލުން ފަށާނީ.

(ހުސްވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު)

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޓީ ބައްދަލުވުމުގައި ކުރިއަށްގެންދާނަން. އަޅުގަނޑުމެންގެ ކޮމިޓީގައި ކުރިއަށް މި ގެންދަނީ ކޮމިޓީން ދިރާސާކުރަމުންދާ މަސްތުވާތަކެއްޗާ ބެހޭ ގާނޫނަށް އިސްލާހު ގެނައުމުގެ ބިލުގެ މަސައްކަތް. އެހެންކަމުން ބޭނުން ދިޔަ އިރު ނިންމައިލި ހިސާބުން ފަށާނަން.

އިދާރީ މުޖީން ވާހަކަދެއްކެވުން:

ބިލުގެ 52 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 77 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. 77 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ). މި ގާނޫނުގެ 68 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ކޮންޓްރޯލްވާ ޕްރިސްކްރިޕްޝަން އަދުވިޔާ ނިސްބަތްވާ ފަރާތްތަކުން ހުރި ހުރަހެޅުމުން ނުވަތަ ކަމާ ބެހޭ އެހެން ފާރަވެރިކަން ހުރަހެޅުމުން ކުރިން ކޮންޓްރޯލްވާ ޕްރިސްކްރިޕްޝަން އަދުވިޔަކަށް ޢިލާޖު ގެންދަސް ބަދަލު ގެނައުމުގެ ބާރު ކޮމިޝަނަށް ލިބިގެންވެއެވެ. ބިލުގެ 53 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 79 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. 79 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ). ކަމުގެ ކުޑަބޮޑުމިނަށް ބަލައި، ކޮންމެ ދައްކާ ޖޫރިމަނާގެ ގޮތުގައި 5000 ރުފިޔާއާއި 10000 ރުފިޔާގެ ދެމެދުގެ އަދަދެއްގެ ޖޫރިމަނާ ދައްކުވަން އަންގުން. ބިލުގެ 54 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 79 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ)ގެ ފަހަތަށް އަންނަނިވި ފަދައިން އަކުރެއް އިތުރުކުރުން. 79 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ). ކޮންމެ ކަނޑައަޅާ އިތުރު ޝަރުޠުތަކާއި ޕްރިސްކްރިޕްޝަން އަދުވިޔާގައި ހިމެނުން. ބިލުގެ 55 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 82 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. 82 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ). މި މާއްދާގެ (ހ)ގައިވާ ފަރާތްތަކަށްނުވާ ފަރާތަކުން ފަރުވާ ފުރުޞަތު ހުއްޓުވުމަށް ކޮށްގައި [illegible] ބިލުގެ 56 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 82 ވަނަ މާއްދާ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. [illegible] ބިލުގެ 57 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 96 ވަނަ މާއްދާ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. [illegible] 96 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ). [illegible] މި މާއްދާގެ (ހ)ގެ [illegible]

ލިބިގެންވެއެވެ. ބިލުގެ 57 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނުގެ 96 ވަނަ މާއްދާ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން.
އަމުރާ އެއްގޮތަށް ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމް ކާމިޔާބުކަމާއެކު ނިމުން. 96 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ). މިޤާނޫނުގެ ދަށުން ޑްރަގް ކޯޓުން
ކޯޓުގައިވާ ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރަކާ އެއްގޮތަށް ދާ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމުގައި ބައިވެރިވަމުންދާނަމަ
ކޯޓުން ބަލައި ޑިސްޗާޖުކުރަމުން ގެންދަންވާނެއެވެ. އަދި ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރުގެ މުއްދަތުގައި އެ އަމުރު
ތަންފީޒުކުރާ ގޮތުގެ ކޯޓުން ނިންމާ އޭރުން އަމުރުތަކާއި ތަންފީޒުވެވޭނެކަމާ މިންވަރު ކޯޓުން ބަޔާންކުރާނެއެވެ.
(ށ)- މި މާއްދާގެ (ހ)ގެ ބޭނުމަށް ބަލާއިރު ބައްދަލުވުމެއް ބޭއްވުމާ، އަނގަބަހުން އިތުރު އުސޫލުތަކާ
އެންގުމުގެ ބާރު ކޯޓަށް ލިބިގެންވެއެވެ. ބިލުގެ 58 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނުގެ 97 ވަނަ މާއްދާގެ ފަހަތަށް
އަންނަނިވި ފަދައިން މާއްދާއެއް އިތުރުކުރުން. ދެވަނަ ކޯޓުގެ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމްތަކާއި ފުރިހަމަކުރުމާ މަރުކަޒުތަކާއި 1-
97. މި ޤާނޫނުގެ 100 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ހާލަތުގައި ފިޔަވައި އެހެން ހާލަތްތަކުގައި މި ޤާނޫނުގެ 68 ވަނަ
މާއްދާގެ ދަށުން ދެވަނަ ކޯޓުން ކުރާ ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރެއްގެ ދަށުން ބަންދުކުރެވިގެން ފަރުވާ ދިނުމަށް ބަލައި
ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމްތަކުގައި ބައިވެރިކުރާ ފަރާތްތަކުގެ އެ ފަރުވާގެ ޕްރޮގްރާމު ފުރިހަމަކުރުމުން ކަނޑައެޅޭނީ މި
ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ޅ)ގެ ދަށުން ގާއިމުކުރާ މަރުކަޒުތަކުގައެވެ. ބިލުގެ 59 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ
ޤާނޫނުގެ 100 ވަނަ މާއްދާގެ (ޅ)ގެ ފަހަތަށް އަންނަނިވި ފަދައިން ދި އަކުރު އިތުރުކުރުން. 100 ވަނަ މާއްދާގެ
(ކ). ރާއްޖެއިން ބޭރުން ފަރުވާއަށް ދިއުމަށް ދެވަނަ ކޯޓުން ހުއްދަދީގެން ދިވެހިރާއްޖެއިން ބޭރުގައި ފަރާތެއް ފަރުވާ
ފުރިހަމަކުރާ ޝަރުޠުތަކުން 3 ދުވަހުގެ މުއްދަތުގައި ނުކުތުމަށް ދެވަނަ އެޕްލިކޭޝަން ފަރުވާ ފުރިހަމަކުރުމަށް ނުވަތަ
ފަރުވާކުރުމާ ގުޅޭ ލިޔެކިޔުންތަކާއެކު ދެވަނަ އެޕްލިކޭޝަން ހުށަހަޅައި އެ އެޕްލިކޭޝަން ހުށަހަޅަންވާނެއެވެ.
(ނ)- މި މާއްދާގެ (ކ)ގެ ދަށުން ހުށަހަޅާ ދެވަނަ އެޕްލިކޭޝަން ބަލައި ފަރުވާ ހުއްދަ ދިނުމާ ފަރުވާއަށްފަހު
ފުރިހަމަކުރުމަށް އެސެސްމަންޓް އިތުރުކުރާ ސަރުކާރުގެ ދެވަނަ އެޕްލިކޭޝަން ހުށަހަޅާ ގޮތް ކަނޑައަޅާނީ ދެވަނަ
ކޯޓުގެ ރިހެބިލިޓޭޝަން އަމުރާއެކު އެ ކޯޓުން ގޮތް ނިންމަންވާނެއެވެ. ބިލުގެ 60 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނުގެ
103 ވަނަ މާއްދާ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. ކޯޓުގައި ތުހުމަތުކުރެވޭ ފަރާތްތައް ބަންދުގެ މަރުކަޒުތަކުގައި
ފަރުވާ ދިނުން. 103 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ). ޖިނާއީ ކުށެއްގެ ތުހުމަތުގައި ހައްޔަރުކޮށް ބަންދުކުރެވޭ މީހަކީ
މަސްތުވާތަކެއްޗަށް ދުވެލިވެފައިވާ މީހެއްނަމަ، އަދި އޭނާ ޑީޓޮކްސިފިކޭޝަން ފަރުވާ ދޭންޖެހޭ ފަރާތެއްނަމަ، އެ
މީހާގެ ބަންދުގެ މުއްދަތުގައި އެ މީހަކަށް ޑީޓޮކްސިފިކޭޝަން ފަރުވާ ދެވޭނެ އިންތިޒާމު ފުރިހަމަ ބަންދުގެ
މަރުކަޒުތަކުގައި ހަމަޖެއްސަންވާނެއެވެ. (ށ)- މި މާއްދާގެ (ހ)ގެ ބޭނުމަށްޓަކައި "ފުރިހަމަ ބަންދުގެ މަރުކަޒު"
ކަމަށް ބުނެފައި އެވަނީ، ތަޙްޤީޤުކުރާ ބަންދުކުރުމަށް ބޭނުން ބަންދުކުރުމަށް ކަސްޓޯޑިއަލް ޖަގަހައި ކުރެވޭދިނުން

ބަންދުކުރެވޭ ޕެންޝަން ސަސްޕެންޑުކޮށް ހިފެހެއްޓޭ ގޮތުންނެވެ. (ށ)- މި މާއްދާގެ (ހ)ގައި ބަޔާންކުރާ ފަރާތާ ދުރުންގެ ބަންދުގެ މަރުޙަލާތަކުގައި ދޫކުރެވޭ އިންތިޒާމު ހަމަޖެއްސުމާ މި ޤާނޫނުގެ ދަށުން ހަދާ ގަވާއިދުގެ ދަށުން ނޯޓިސްދިނުމުގެ ޖެހޭ އެޖެންސީން ކަނޑައަޅާ އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތަށް ގޮތުގެ މަތިން ފުރުޞަތުދިނުމެވެ. (ނ)- ކުރުމުގެ ޕެންޝަނުގެ ނިޔަ ސަރުކާރުން ފުރުޞަތު ކުރިން، ސަރުކާރުން ފުރި ބަލަހައްޓާކުރުމުގެ ކުރިން ކަރު އަދުރުވެއްގެ ދަށުން ރިޓަޔަރ ޖެހޭއިރު ބަންދުކުރެވޭ މިހާރު މަސްއޫލިއްޔަތުތަކުން ދޫކޮށްލުމުގެ ފުރުޞަތު، އަދި އެއީ ޕެންޝަން ސްކީމްގެ ފަރާތުން ދެވޭ ޕެންޝަނުގެ ފަރާތްތަކާއި، އެ މިހާރުގެ މުއްދަތުގެ ބަދަލުގައި އެ މިހާރުން ޕެންޝަން ސްކީމް ފަރާތުން އިންތިޒާމު ހަމަޖެއްސުން ހިމެނޭ ގޮތުގެ ފަރާތަށް ދޫކުރެވޭ ގޮތަށް ބާވަތުގެ ކުރިން ސަރުކާރުން ފަރާތުން ފަރާތުގެ ދަށުން ހިމެނޭ ފައިސާ ދޭންޖެހޭ ކުރިން ދަށުން ދޫކުރެވޭ މާއްދާގެ (ނ)ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަރާތުގެ ފަރާތްތަކުގެ މުއްދަތުގެ ފަރާތާއި ދަރަނި ސަރުކާރުން ދޫކުރުމަށް ނިންމާފައެވެ. (ރ)- މި މާއްދާގެ (ނ) އަދި (ރ)ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަރާތަށް، ދޫކުރެވޭ ގޮތުގެ ދަށުން މުޢާމަލާތްތަކުގައި ހިމެނޭ ފަރާތްތަކާއި ގުޅޭ ފައިސާ ކަނޑައަޅާ ޤާނޫނީ ދަށުން ފައިސާދޭން ނޯޓިސްދިނުމުގެ ބަދަލުގައި އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތަށް ގޮތުގެ މަތިން ކޮންމެ ބާވަތެއްގެ ނޯޓިސް ސަރުކާރުން ދޫކުރުމަށް ނިންމާފައެވެ. (ބ)- މި މާއްދާގެ (ށ) އަދި (ކ)ގެ ދަށުން ފަރާތްތަކުގެ ޕެންޝަން ސްކީމް ފަރާތުގެ، ޖަމާކުރެވޭ މިއްދު ފަރާތްތަކުގެ ދުވަސްތަކުން ފަރާތްތަކާއި ދަރަނި ފަރާތްތަކުގެ ފައިސާ ދަށުން ފައިސާ ދޭނެ ސަރުކާރުން ސްޓެންޑަރޑްތަކުގެ ފަރާތުން ފޯރުކޮށްދޭނެއެވެ. (ޅ)- މި މާއްދާގެ (ކ)ގެ ދަށުން ފައިސާ ދަރަނި ދޫކުރެވޭ ފަރާތް ފަރާތްތަކުގެ ފަރާތަށް ދަރަނި ދޫކުރެވޭ ގޮތުގެ ދަށުން ފައިސާ ދޭނެ ސަރުކާރުން ސްޓެންޑަރޑްތަކުގެ ފަރާތުން ފޯރުކޮށްދޭނެއެވެ. (ވ)- ފުރުޞަތުގެ ބަންދުގެ މަރުޙަލާތަކުގައި ބަންދުކުރެވޭ މީހުންނާއި ދަރަނިކޮށްގައި ބަންދުކުރެވޭ މީހުންނަށް މި މާއްދާގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ފަރާތާ ދިނުމުގައި އަމަލުކުރާނެ އުސޫލުތަކެއް މި ޤާނޫނުގެ ދަށުން ހަދާ ގަވާއިދުގައި ބަޔާންކުރަންވާނެއެވެ. ބިލުގެ 61 ވަނަ މާއްދާ. ބަންދުކުރާ ޤާނޫނުގެ 122 ވަނަ މާއްދާގެ ފަހަތުން އަންނަނިވި ފަދައިން މާއްދާއެއް އިތުރުކުރުން.

ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތެއް ދޫކުރުން. 1-122 (ހ)- ޖަދުވަލު 2 ގައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތެއް ޕްރިސްކްރައިބްކޮށްފައި ނެތި އަމަލުގައި ބަހައްޓައިން ނުވަތަ އެކަށީގެން ގޮތްތަކެއް ޕްރިސްކްރައިބްކޮށްފައި އަދި ދިފާޢުގައި އަމަލުކުރާ އިތުރުކުރުން އަމަލުގައި ބަހައްޓާފައި ނެތްކަމެވެ. (ށ)- މި މާއްދާގެ (ހ)ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަމަށް ކަނޑައެޅޭ ޖުރިމަތުގެ ތަފާތު މިކަމުގެ އަދަދަކީ 3 އަހަރުދުވަހުގެ ޖަލަށް ލުމާއެކު، 10000 ރުފިޔާއިން ޖޫރިމަނާކުރުމެވެ. ބިލުގެ 62 ވަނަ މާއްދާ.

ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 124 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުމަށް. 124 (ނ)- މި މާއްދާގެ (ހ)ގެ (1) ވަނަ ނަންބަރުން ފެށިގެން (4) ވަނަ ނަންބަރުގެ ނިޔަލަށް ހުރި އަކުރުތަކުގައި ބަޔާންކުރާ ކޯސްތަކުގެ ތެރެއިން ކޯހެއް ކިޔަވާ މީހެއްގެ އުމުރަކީ 10 އަހަރާއި 15 އަހަރާ ދެމެދުގެ ދަރިވަރުންނަށް ޚާއްޞަކުރުމެވެ. ބިލްގެ 62 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 124 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުމަށް. 124 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ). މި މާއްދާގެ (ހ)ގެ (1) ވަނަ ނަންބަރުން ފެށިގެން (4) ވަނަ ނަންބަރުގެ ނިޔަލަށް ހުރި އަކުރުތަކުގައި ބަޔާންކުރާ ކޯސްތަކުގެ ތެރެއިން ކޯހެއް ކިޔަވާ މީހެއްގެ އުމުރަކީ 10 އަހަރާއި 15 އަހަރާ ދެމެދުގެ ދަރިވަރުންނަށް ޚާއްޞަކުރުމެވެ. ބިލްގެ 63 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ގާނޫނުގެ 125 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)ގެ ފަހަތަށް އަންނަނިވި ފަދައިން އަކުރެއް އިތުރުކުރުމަށް. 125 (ރ)- މި މާއްދާގެ (ހ)ގެ ބޭނުމަށް ބަހާއި "ކުޑަކުދިންނާއި ދިރާސާކުރަން އިސްލާހުކުރުން" ކަމަށް ބުނެފައި އޮވެސް، މަސްއޫލިއްޔަތާއެކު ބެލެނިވެރިޔަކުގެ ތަރުބިއްޔަތުދިނުމުގެ މިހާރުގެ ކުޑަކުދިންނާއި ބަލަހައްޓާ ފަރާތުގެ، ކުޑަކުދިންނާއި ދިރާސާކުރަން މި ގާނޫނުގެ 163 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ ދަށުން ފުރުޞަތުގެ އިޖުތިމާޢީ އެދުރުން، ކުޑަކުދިންނާއި ބަލަހައްޓާ ދަށުން ޒުވާނުންގެ ސަލާމަތް ނިޒާމު ހިމާޔަތް ގޮތުން، އެ ކުޑަކުދިން ދިރާސާކުރަން އިސްލާހުކުރުމަށެވެ.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަނީ ކެންދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ޒާހިރަށް.

ކެންދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ޒާހިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:

ވަރަށް ހައްސާސް މައްސަލައެއް. މިއީ ގާނޫނުގެ 125 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ)ގެ މި ބައި މި މާއްދާގެ، ހުށަހެޅުމުގައި އޮތް އިސްލާހުގައި މި މާއްދާގެ (ހ)ގެ ބަދަލުގައި ކުޑަކުދިން އެއްބަޔަށް ދިރާސާކުރަން އިސްލާހުކުރުން ކަމުގައި ބުނެފައި އޮވެސް، އެ މާއްދާއަށް ނުން. އަސްލު ބިލުގައި އޮތް މާއްދާ. އޭގެ ކުޑަކުދިންގެ އެޑްމިނިސްޓްރޭޝަން، 163 ވަނަ މާއްދާގައި. ގާނޫނުގެ 163 ވަނަ މާއްދާގައި އެ ބުނާ. އެހެންވީމާ، އަސްލު ކުޑަކުދިންގެ އެޑްމިނިސްޓްރޭޝަން ނޫން އެހެން ފަރާތްތަކަށް މަސްއޫލިއްޔަތު ސްކޫލްތަކުގެ ދަށުން ރިޔާސަތުން މަނާކުރުން އެބަހުރި. އެހެންވީމާ، އެއަށް އަޅުގަނޑު ހުށަހަޅަން ބޭނުންވޭ ކޮންސަލްޓޭޝަން ކުރަން އިސްލާހެއް މި މާއްދާގެ. އާނ! މިހާރު ކުޑަކުދިންނަށް ރެސްޕޮންސިބިލިޓީ. އެކަމަކު މިވާ ގޮތަކީ އެޑްމިނިސްޓްރޭޝަން ސްކޫލްތަކުގެ ނުކުރެވޭ. ސަރުކާރުން ހަމަ އެކަނި ކުޑަކުދިންނަށް މަސްއޫލިއްޔަތު ސްކޫލްތަކުގެ ނުކުރެވޭނެ. ނަމަވެސް ހައްލަކީ އެ މީހުން؛ ކުޑަކުދިން ހަވާލުކުރޭ. އެއްކޮށް މަސްއޫލިއްޔަތު ނެތް. އެހެންވީމާ، އެއީ ކުޑަކުދިންނަށް އެބަ މި ބަލާން. އެކަމަކު އެ

މިހެން އަމިއްލައަށް ބޭސްބު ހަދައިފާފައި އެ ހުށަހެޅިން. އެހެންވީމާ، އެ މާއްދާ އަސްލު މިގޮތް ތެރެއަށް ކޮންމެވެސް ތަނަކުން އާއި މަނާކުރަން އަޅުގަނޑު ހުށަހަޅަން. އެ މާއްދާއަށް އިސްލާހެއް ގެނެސް ބަލައި.

<u>ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:</u>

ދެން އޮތް މާއްދާއަށް. މިހާރު އިއްޔެކޮޅު މެންބަރު ހާޒިރުކުރި ކަންތައްތަކާ ވަޒީފާގެ އެއްބަސްވުމާ ގުޅޭ ގޮތުން ހިމެނޭ ކަންތައްތަކަކަށްވާތީ، މިއީ ވަޒީފާ ބައި ގާނޫނުގެ ތަފްސީލު އަންނަންޖެހޭ ކަމަށް ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ. ދެން އޮތް މާއްދާ.

<u>އިދާރީ ޝުޢޫން ވާހަކަދެއްކެވުން:</u>

ބިލުގެ 64 ވަނަ މާއްދާ. ބޭނުންވަނީ ގާނޫނުގެ 128 ވަނަ މާއްދާގެ ފަހަތަށް އަންނަނިވި ފަދައިން ދެ މާއްދާ އިތުރުކުރުން. މަސްއޫލިއްޔަތި ބޭނުންކުރުމުގެ ހިދުމަތްދޭ ތަންތަން ހިންގުމުގެ ކުރި. 128-1 (ހ)- ވަކި ތަންތަނުގައި މަސްއޫލިއްޔަތި ބޭނުންކުރުމުގެ ހިދުމަތް ފޯރުކޮށްދިނުމަކީ ކުށެކެވެ. (ށ)- މި މާއްދާގެ (ހ)ގެ ބޭނުމަށް ޓަކައި "މަސްއޫލިއްޔަތި ބޭނުންކުރުމުގެ ހިދުމަތް ފޯރުކޮށްދިނުން" ކަމަށް ބުނެފައި އެވަނީ، މަސްއޫލިއްޔަތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނަށް މަސްއޫލިއްޔަތި ބޭނުންކުރުވުން އާސާނީކަމާއި ވަސީލަތްތަކާއި މަސްއޫލިއްޔަތި، ވަކި ތަންތަނުގައި ފޯރުކޮށްދިނުމެވެ. (ނ)- މި މާއްދާގެ (ހ)ގައި ބަޔާންކުރާ ތަންތަނުގައި މަސްއޫލިއްޔަތި ބޭނުންކުރާކަން އެނގޭ ހާލު، ނުވަތަ އެގޮތަށް ގަބޫލުކުރަން ފުރުސަތުއޮތް، އެ ތަންތަނުގެ ވެރިފަރާތުން، ނުވަތަ އެ ތަނެއް ކުއްޔަށްހިފައިގެން އުޅޭ ފަރާތުން، ނުވަތަ އެ ތަންތަނުގައި އެ ވަގުތަކު އުޅޭ ފަރާތުން، ނުވަތަ އެ ތަނެއް ބަލަހައްޓަމުންދާ ފަރާތުން، ނުވަތަ އެ ތަނަށް ހަވާލުވެ ހުރި ފަރާތުން އެކަން ހިނގައިދިނުމުގައި ނުވަތަ ހުއްދަދިނުމުގައި ނުވަތަ އެކަމަށް މަގުފަހިކޮށްދިނުމުގައި ކުށެކެވެ. (ރ)- މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ވިޔަފާރިކުރުމަށް ނުވަތަ މަސްއޫލިއްޔަތި ޖަމާކުރުމަށް ތަނެއް ފޯރުކޮށްދިނުމަކީ ކުށެކެވެ. (ބ)- މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ވިޔަފާރިކުރުމަށް ނުވަތަ މަސްއޫލިއްޔަތި ޖަމާކުރުމަށް ތަނެއް ބޭނުންކުރުމަކީ އެނގޭ ހާލު، ނުވަތަ އެގޮތަށް ގަބޫލުކުރަން ފުރުސަތުއޮތް، އެ ތަންތަނުގެ ވެރިފަރާތުން، ނުވަތަ އެ ތަނެއް ކުއްޔަށްހިފައިގެން އުޅޭ ފަރާތުން، ނުވަތަ އެ ތަންތަނުގައި އެ ވަގުތަކު އުޅޭ ފަރާތުން، ނުވަތަ އެ ތަނެއް ބަލަހައްޓަމުންދާ ފަރާތުން، ނުވަތަ އެ ތަނަށް ހަވާލުވެ ހުރި ފަރާތުން އެކަން ހިނގައިދިނުމުގައި ނުވަތަ ހުއްދަދިނުމުގައި ނުވަތަ އެކަމަށް މަގުފަހިކޮށްދިނުމުގައި ކުށެކެވެ. (ޅ)- މި މާއްދާގެ (ހ)ގައި ބަޔާންކުރާ ކުށެއް ކޮށްފި މީހާގެ އަދަބަކީ، 5 އަހަރުދުވަހުގެ މުއްދަތަށް ޖަލަށްލުމާ އަދި، 50000 ރުފިޔާއާއި 100000 ރުފިޔާއާ ދެމެދުގެ އަދަދަކުން ޖޫރިމަނާކުރުމެވެ. (ކ)- މި މާއްދާގެ (ނ)ގައި ބަޔާންކުރާ ކުށެއް ކޮށްފި މީހާގެ އަދަބަކީ 10 އަހަރުދުވަހުގެ

މުއްދަތަކަށް ޖަލަށްލުމާ އެކު، 100000 ރުފިޔާއާއި 200000 ރުފިޔާއާ ދެމެދުގެ އަދަދަކުން ޖޫރިމަނާކުރުމެވެ. (އ)- މި މާއްދާގެ (ނ)ގައި ބަޔާންކުރާ ކުށެއް ކޮށްފި މީހެއްގެ އަދަބަކީ 20 އަހަރުދުވަހުގެ މުއްދަތަކަށް ޖަލަށްލުމާ އެކު، 200000 ރުފިޔާއާއި 1،000،000 ރުފިޔާއާ ދެމެދުގެ އަދަދަކުން ޖޫރިމަނާކުރުމެވެ. (ވ)- މި މާއްދާގެ (ބ)ގައި ބަޔާންކުރާ ކުށެއް ކޮށްފި މީހެއްގެ އަދަބަކީ، 15 އަހަރުދުވަހުގެ މުއްދަތަކަށް ޖަލަށްލުމާ އެކު، 200000 ރުފިޔާއާއި 1،000،000 ރުފިޔާއާ ދެމެދުގެ އަދަދަކުން ޖޫރިމަނާކުރުމެވެ. މަސްތުވާތަކެތީގެ ވިޔަފާރިއަށް ފައިނޭންސްކުރުމުގެ ކުށް. 128-2 (ހ)- މަސްތުވާތަކެތީގެ ވިޔަފާރިއަށް ފައިނޭންސްކުރުމަކީ ކުށެކެވެ. (ށ)- މި މާއްދާގެ (ހ)ގައި ބަޔާންކުރާ ކުށެއް ކޮށްފި މީހެއްގެ އަދަބަކީ، 20 އަހަރުދުވަހުގެ މުއްދަތަކަށް ޖަލަށްލުމާ އެކު، 200000 ރުފިޔާއާއި 1،000،000 ރުފިޔާއާ ދެމެދުގެ އަދަދަކުން ޖޫރިމަނާކުރުމެވެ. ބިލުގެ 65 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނުގެ 135 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. 135 (ހ)- އިންޓަރނެޓުގެން ކުރާ ގުޅުއްވަކަން ނިސްބަތްވާ މީހެއް. ބިލުގެ 66 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނުގެ 135 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)ގެ ފަހަތަށް އަންނަނިވި ފަދައިން ދެ އަކުރު އިތުރުކުރުން. 135 (ރ)- ސަރުކާރުގެ ހިދުމަތެއްގައި ހިމެނޭ ފަރާތެއް. (ބ)- މި ޤާނޫނު ތަންފީޒުކުރުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ހަވާލުކުރެވިފައިވާ އިދާރާއެއްގެ މުވައްޒަފެއް. ބިލުގެ 67 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނުގެ 141 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ)ގެ ފަހަތަށް އަންނަނިވި ފަދައިން އަކުރެއް އިތުރުކުރުން. 141 (ޅ)- މި މާއްދާގެ (ބ) އުނުން އޮތް ނަމަވެސް، ޖަދުވަލު 1 ނުވަތަ ޖަދުވަލު 2ގައި ބަޔާންކުރާ މަސްތުވާތަކެއްޗެއް ހުރި ދިޔާ އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައި ކަމަށް ވާނަމަ، އެ އެއްޗެއްގެ ބަރުދަން ބަލާނީ މިލިލީޓަރުންނެވެ. އަދި މި ޤާނޫނުގައި ވަކި ކުށެއް ކަނޑައެޅުމުގައި މަސްތުވާތަކެއްޗެއްގެ ވަކި ގްރާމުގެ ބަރުދަނެއް ހަމަވާކަން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ހާލަތެއްގައި، އެ އެއްޗެއް ހުރި ދިޔާ އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައި ކަމަށް ވާނަމަ، އެ އަދަދު އެ އެއްޗެއްގައި ހަމަވޭތޯ ކަނޑައެޅުމުގައި ބަލާނީ އެ ދިޔާއިން ކަނޑައެޅޭ ގްރާމު މިލިލީޓަރަކުން ކޮންވާޓްކުރުމުން އަންނަ އަދަދުންނެވެ. ބިލުގެ 68 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނުގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. 143 (ރ)- މީހެއްގެ ކޮންޓްރޯލްގެ ދަށުގައި މަސްތުވާތަކެއްޗެއް ހުރުން. 69 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނުގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) އުނިކުރުން. ބިލުގެ 69 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނުގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) އުނިކުރުން. ބިލުގެ 70 ވަނަ މާއްދާ. ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނުގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ ފަހަތަށް އަންނަނިވި ފަދައިން މާއްދާއެއް އިތުރުކުރުން. ކޮންޓްރޯލްގެ ދަށުގައި ހުރުން. 1-143 "މީހެއްގެ ކޮންޓްރޯލްގެ ދަށުގައި މަސްތުވާތަކެއްޗެއް ހުރުން" ކަމަށް ބުނެވިފައި އެވަނީ، އަންނަނިވި ކަންކަން ހިމެނެން، މީހެއްގެ ކޮންޓްރޯލްގެ ދަށުގައިވާ ތަނެއްގައި ނުވަތަ އެއްޗެއްގައި މަސްތުވާތަކެއްޗެއް ހުރުމެވެ. (ހ)- އެ މީހަކު އެކަނި ދިރިއުޅޭ އަދި އުޅެން މީހުން ވަކިނުވާ ނުވާ ގެއެއްގައި ނުވަތަ ކާރެއްގައި

ނުވަތަ އެ ނޫން ވެސް ތަނެއްގައި މަސްލަހަތުފުށުއެރުމެއް ހުރުން. (ނ)- އެ މީހަކަށް ފާސިލުވެވޭ ގޮތަށް ބަންދުކޮށްފައިވާ ތަނެއްގައި ނުވަތަ އެއްޗެއްގައި މަސްލަހަތުވެރިކަމެއް ހުރުން. (ސ)- އެހެން ބައެއްގެ ހާޒިރުގައި ވިޔަސް އާދާ ހުރި ތަނެއްގައި އެ އެއްޗެއް ހޯދައިން ހުރުން. ބިލުގެ 71 ވަނަ މާއްދާ. ބަދަލުކުރަނީ ޤާނޫނުގެ 144 ވަނަ މާއްދާ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. ޖުޑީޝަލް މީހާ ކަމުގައި ބެލުން. 144- މި ޤާނޫނުގައި އެހެން ގޮތަކަށް ބަޔާންކޮށްފައިނުވާ ހިނދަކު، މި ޤާނޫނުގެ 17 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ އިމާރާތް ކުރާ ކޮންމެ ފަރާތަކީ، ޖުޑީޝަލް މީހެއް ކަމުގައި ބެލެވޭނެއެވެ. ބިލުގެ 72 ވަނަ މާއްދާ. ބަދަލުކުރަނީ ޤާނޫނުގެ 146 ވަނަ މާއްދާ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. އެކަމެއްގެ އަމިއްލަ ހުރި މަސްލަހަތުފުށުއެރުމެއް އެބައިން މީހެއްގެ އަމިއްލަ ވެސް ހުރި ކަމަކީ ބެލެވޭނެ. 146- އެކަކަށްވުރެ ގިނަ މީހުންނަށް އެނިގޭނެ، އާދޭ ތަޢުލީމު ވަކި މީހެއްގެ އަމިއްލަ މަސްލަހަތެއް ހުރިކަމެއް، އެއީ ކޮންމެ މީހެއްގެ އަމިއްލަ ވެސް ވަކިވަކިން މަސްލަހަތެއް އެ އަދަދަށް ހުރި ކަމުގައި ބެލެވޭނެއެވެ. ބިލުގެ 73 ވަނަ މާއްދާ. ބަދަލުކުރަނީ ޤާނޫނުގެ 151 ވަނަ މާއްދާ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން. 151 (ހ)- ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޝަރީޢަތްތަކުގައި ކުރިމަތިވާ ބައެއް ކަންކަމުގައި ފާސްކޮށްދިނުން. ޝަރީޢަތް އަންނަ ނުވަތަ ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކުރާ ކަމެއްގައި ޝަރީޢަތުގައި ދައުވާ ކަމެއްގައި މަސްލަހަތެއް ހުރިކަމަށް އެކަކުގެ ފަރާތުން ވަކީލަކު ނުވަތަ ކޮމިޝަނުގެ ކަމެއްގައި ވަކާލާތުކުރާ ކަމަކާ ނުވަތަ މި ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކުރާ ކަމަކާ ގުޅޭގޮތުން ނުވަތަ އެ ޝަރީޢަތް ބޭނުންކުރާނެ ކަމެއް ކުރުމާއި ނުވަތަ ކަމަކަށް ޝަރީޢަތުގައި ކަމެއްކުރުމާ ގުޅިގެން ވަކާލާތު ކުރުމާއި ދިފާޢު ކުރުން. 1- އެ ޝަރީޢަތެއް ހިންގުމަށް، އެ ޝަރީޢަތުގެ ކަމެއް، އެ ޝަރީޢަތް ބަލައި ފާސްކޮށްދިނުން. 2- އެ ޝަރީޢަތުގައި ހުރި ތަކެތި ބަލައި ފާސްކޮށްދިނުން. 3- އެ ޝަރީޢަތުގައި ހުރި މީހެއްގެ ކަންކަން އަންގައިދޭ މަޢުލޫމާތު ހާމަކުރުން ހުށަހެޅުން. 4- އެ ޝަރީޢަތުގައި ހުރި މީހާ ސުވާލުކުރުން. 5- އެ ޝަރީޢަތުގައި ހުރި މީހާ ބަލައި ފާސްކޮށްދިނުން. 6- އެ ޝަރީޢަތުގައިވާ މީހެއްގެ ސާމްޕަލް ނެގުން. 7- ހިފޭގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ އެއްޗެއް އެ ޝަރީޢަތުގައި ވާނަމަ، އެ އެއްޗެއް ހިފުން. 8- އެ ޝަރީޢަތުން ހޯދިފައިވާ ހުރިހާ ތަކެތި ރެކޯޑުކުރުމަށް ބަލައިގަތުން. 9- އެ ޝަރީޢަތުގައިވާ މީހާ ތަޙުޤީޤުގެ ބޭނުމަށް ބަލައި ހައްޔަރުކުރުން. 10- އެ ޝަރީޢަތުން މަސްލަހަތުފުށުއެރުމެއް ފެނިއްޖެނަމަ އެ ޝަރީޢަތު ދައްކަވަން ނެގުން. (ނ).

ރިޔާސަތުން ފާހަގަކުރެއްވުން:

އަލުގައިޖެ ފުރުސަތުއަރުވާނަން ހުރިހާ މެމްބަރުންނާ ދާއިރާގެ އިސްޢަސްކަރީ މެންބަރު ޢަބްދުއްލާ ރަޝީދު.

ފަރެސްމާތޮޑާ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޝްރަފް ރަޝީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:

އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުޤައްރިރު. މި ގާނޫނުގެ 151 ވަނަ މާއްދާގައި މި ބުނާ އުސޫލުތަކަށް ހިފަހައްޓައިބައި ބަލައި ފާސްކުރުން. ދެން (ހ)ގެ ދަށުން ޖުޑިޝަލް ބާރުގެ ދަށުން ހުރި ކަންތައްތައް އެބައިން 10 ޖަޖުންބެއް ފަރަގުކޮށްލާ. އާދެ ތެރެއިން އެއްވެ މި ޕްރޮސެސް އެ ދުވަސްވަރަކުން މަސައްކަތްކޮށްފައި ހިންގާނަމަ އެ ދުވަސްދު ދަރުމަވަންތަ ނަގުން. ދަރުމަވަންތަ ނަގުމުގެ ބާރު ޖުޑީޝަރީ އާޚިރަށް ކޮންމެ ޝަރީޢަތެއް ނިޔާކަމާ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ނަފުސާ މި ޖުޑީޝަރީ ހިމެނޭ ކަރަނާ. ޖުޑިޝަލް ދަރުމަވަތް ކޮށްތިބި އިންސާނުންގެ ތެރޭގައި އުނދަގޫ ދަރުމަވަންތަ ނަގާ ބާރު ޖުޑީޝަރީ ހިމެނޭގޮތަށް ކަނޑައެޅޭ ކަމަކަށް. އެހެންނަމަވެސް ހިޔާލުއެޅުމުގެ ބާރު ފަދަ މުޤައްރިރަކަށް އޮވޭ ދުސްތޫރީ ޓެކްނިކީ ގޮތުން ނަގާ ދަރުމަވަންތަ ނަގުމަކީ. އާދެ ބާރު ޖުޑީޝަރީ ގާނޫނުގައި ޙިމާޔަތްކުރާ އަޅުގަނޑު ޝަރީޢަތެއް ނިޔާކަމާ. އެހެންވީމާ އެކަން ފުރިހަމަކުރުމަށް އެދެން.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން ކެންދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މަޙްމޫދު ޝާހިދަށް.

ކެންދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު މަޙްމޫދު ޝާހިދު ވާހަކަދެއްކެވުން:

އަޅުގަނޑު ވެސް އެބަ ފުރަގަސްކޮށްދޭން ބޭނުން ކަމެއް. މި 151 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގައި ބައްޕަންކުރަން މި، އެ ގާނޫނުއަސާސީގައި ނުވަތަ ގާނޫނުއަސާސީގެ ބާރުންޖެހިގެން ކަނޑައެޅިފައި ކަމަށް ކަނޑައެޅިފައި ކަމަށް ގަބޫލުކުރެވޭއިރު އެކަމާ ގާނޫނުއަސާސީ ގަވާއިދުން އަމިއްލަ ކަމެއްގެ ކަރުދާހެއް ކަނޑައެޅުމުގެ ބާރު ގެނައުމުގެ މަސައްކަތް ކުރިއަށް ގެންދަން. އަސްލު ގާނޫނު ގަވާއިދުން ކަމެއް ކަނޑައެޅުމުގެ ބާރު ގެނައުމުގެ މިހެން މި މާއްދާގެ (ހ)ގައި މި ދެނީ. އެހެންނަމަވެސް، ދެން ހުރި ހުރިހާ އެއްޗެއް ގާނޫނުގައި ވަކި ގޮތަކަށް ހުރިހާ އެއްޗެއް ވެސް ހިމެނޭ. އެހެން ހިމެނޭތީ އެއްކަލަ ހެ މާއްދާގައި ހިމެނުން. މިއީ ކަނޑައެޅު އެއްޗެއް އެބަ ލިބޭތީ.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހިމް ނާޒިލަށް.

ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ނާޒިލް ވާހަކަދެއްކެވުން:

ޝުކުރިއްޔާ ރައީސް. ގާނޫނުގެ 151 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ 10 ވަނަ ނަންބަރު ފަރެސްމާތޮޑާ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޝްރަފް ރަޝީދު އެ ފާހަގަކުރެއްވި ގޮތަށް، 10 ވަނަ ނަންބަރުގެ އެ ހަތިޔާރު މަސްތުވާތަކެއްޗާ ފެނިއްޖެނަމަ އެ އުޅަނދުތައް ދަތުރުކުރާ ނުވެގެން. އާދޭ ބަދަލުގައި ދައުލަތުގެ ބޭރުގެ ދަރަނި ނުވެގެން ކުށް މަދުކުރެވޭތޯ ނިމުނުތަން، ތަރުޖީހު ނިމުނުތަން. އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އެކަހަލަ ދައުލަތުގެ ބޭރުގެ ދަރަނި ނުވެގެން ނޫނީ ގެންދިއުން މިޔާދުގައި އަންނަންޖެހުނީ. މިއީ އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ސަޕްލައިޗޭން އަޅުގަނޑު ހީވަނީ. އެހެންވީމާ، އެ ވާހަކަ ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން މި ފުރުޞަތުގައި.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

ކެންދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މަޢުރޫފް ޒާކިރަށް ފުރުޞަތުއަރުވަން.

ކެންދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު މަޢުރޫފް ޒާކިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:

ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުޤައްރިރު. އަޅުގަނޑު ވެސް ހަމަ އަސްލު މިއީ ވަރަށް ސީރިއަސް އިޝޫއެއް ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. އާންމު ގޮތެއްގައި ރާއްޖޭގެ މާލެއިން އަތޮޅުތަކަށް ދުއްވާ އުޅަނދުފަހަރުން މަސްތުވާތަކެތި އެބަ ހަމަ ފުރުން ހުށާ އެ ދިޔަ އިންޖީނު މައުލޫމާތު ދެވިގެން. އަދި ވަރަށްގިނަ ފަހަރު އޯޒޭގެ ފަރިން، އާޚިރު ދުއްވާ ފަރާތްތަކުން އެ މަރުކަޒުތަކާ އެކަށީގެން ފުލުހުންނަށް އެ ޝަކުވާތައް މިހާރު ހުށަހަޅާ ގޮތްގޮތަށް. މިހެން ބަލާ ކަމުގައި ވާނަމަ އެ އޮޅިން، އެ ބެލެވޭން މަސްތުވާތަކެތި ފެނިއްޖެއްޔާ އެއަށް ޖަވާބު ދެވޭނެ އަދިން ނަމަވެސް ނުވަތަ އެއީ މިހެން ހިތާވެގެން އެއީ އެއްކަލާން ފެންނު ކަމުގައި ވިއަސް އެކަށީގެން ދަރުމަވަންތަ ނުވެދީ ބާރު ފެންނަށް ނުވެދީ ނަމަވެސް. އެކަމަކު މި ވާހަކަ އިންތިހާ ގަދަވާނީ އަޅުގަނޑު ފެންނަ ވާހަކަ ކަމަށްބެލޭ ފަދަ އޮތް ކަމެއް ކަމުގައި ފާހަގަކޮށްލަން. ޝުކުރިއްޔާ.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވާނަން ވިލުފުށި ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙަސަން ޒަރީރު.

ވިލުފުށި ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙަސަން ޒަރީރު ވާހަކަދެއްކެވުން:

ސުވާލުކުރެއްވި. އަޅުގަނޑު ވެސް ހަމަ ވަރަށް ބޮޑަށް ކަންބޮޑުވުން އެބަ އޮތް މި ކަމުގައި އިނގޭތޯ. އާންމުކޮށް ޤާނޫނުތަކަކީ މި ކޯޓުތަކާ އެއްގޮތްކުރާނެ ކޯޓުތަކާ އިންސާނުންނާ. އެހެންވީމާ، އާންމުކޮށް މިހާރު ހުރި ދަޢުވާކުރާއިރު ވެސް ފުރިހަމަ ހަމަ ޖިނާއީ ވިސްނައިގެން ދެއްތޯ ޖަޒާ ދިނުމުގެ ވެސް ދަޢުވާ މި ކުރަނީ. އެކި މިސްކީނުން މި ދަޢުވާކުރަނީ. އެ ދަޢުވާކުރާ މީހާގެ ބޮޑުކަމުގެ އެސެސްމަންޓެއް އެއްވެސް ފުރިހަމަކޮށްގެން ނުހުންނާނެ. އެހެންވީމާ، އެ މިހާ އުފެދޭ އެއްކޮށްގެ ސަބަބުން އެ ދަޢުވާ ހިފެހެއްޓުމަށް އެ ދަޢުވާ ދަމަހައްޓަން ނުވާނެ މިއީ. ހަމަ އަޅުގަނޑު ވެސް ހަމަ ވަރަށް ކަންބޮޑުވާ ޗެލެންޖެއް މިއީ. އަޅުގަނޑަށް، މިކަން ހަމަ ވަރަށް ރަނގަޅު މިއަދު އަދިވެސް އެއްފަހަރު ވިސްނާލާފައި މިއަދު ރަނގަޅު އިސްލާޙެއް. އަޅުގަނޑުމެން މި ޖެހިލުން މިއިން އުސޫލުން މިއީ އަޅުގަނޑު ވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް އެދެމުންދަނީ. ނިޔާދޭ ވަރަކަށް ބޭރު ދެއްކުމުގެ ފުރިހަމަކަމަށް، އެހެން ފުރިހަމަކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން އުޅޭނީ ފުރިހަމަކަމަށް ދިހަ އޮތީ ވަރަށް ބޮޑަށް އެއް ފުރުބަސްތަކެއް ކަމަށް އަޅުގަނޑު ދެކެނީ އެ ވާހަކަ ދަންނަވައިލަން.

އިތުރު ބަޙުސް ފާހަގަކޮށްލެވުން:

(ހ)- ދިވެހިރާއްޖޭއަށް އަންނަ ނުވަތަ ދިވެހިރާއްޖޭއިން ފުރާ ކަނޑުދަތުރުފަތުރުކުރާ އުޅަނދުތަކުގައި މަސްތުވާތަކެތި ހުރި ކަމަށް އެކަށީގެންވާ ސަބަބު ހުރިކަމަށް ބެލެވޭ ކަމަށް ވާނަމަ، ނުވަތަ މި ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށެއް އެ އުޅަނދެއް ނުވަތަ އެ އުޅަނދުގައި ބޭނުންކޮށްގެން ކޮށްފައިވާ ކަމަށް ނުވަތަ ކުރަމުންދާ ކަމަށް ގަބޫލުކުރެވޭނަމަ، އެ އުޅަނދެއް ހިފަހައްޓައި، އެ އުޅަނދަށް އަރައި، އެ އުޅަނދު ބަލައި ތަފްތީޝްކުރުމާއި، އެ އުޅަނދުގައި އެ ވަގުތު ތިބި ބަޔާއި ތަކެތި ބަލައި ތަފްތީޝްކުރުމުގެ ބާރު، ކަސްޓަމްސްގެ އޮފިސަރުންނަށް ލިބިގެންވެއެވެ. (ށ)- މި މާއްދާގެ (ހ)ގެ ދަށުން އުޅަނދެއް ނުވަތަ މީހެއް ބަލައި ތަފްތީޝްކުރުމުގައި އެ އުޅަނދުގައި ނުވަތަ އެ އުޅަނދުގައިވާ މީހެއްގެ އަތުގައި މަސްތުވާތަކެތި ހުރިކަމަށް މި މާއްދާގެ ދަށުން ހަރަކާތްތެރިވާ ކަސްޓަމްސްގެ އޮފިސަރަކަށް ފާހަގަކުރެވިއްޖެނަމަ، އެ އެއްޗެއް ހިފެހެއްޓުމުގެ ބާރު އެ އޮފިސަރަކަށް ލިބިގެންވެއެވެ. އަދި އެ އުޅަނދެއް ހިފެހެއްޓުމުގެ އިތުރުން އެ އުޅަނދެއް ދަތުރުކުރިއަށްނުގެންދިއުމުގެ ބާރު ވެސް އެ އޮފިސަރަކަށް ލިބިގެންވެއެވެ. (ނ)- މި މާއްދާގެ (ށ)ގެ ދަށުން ކަސްޓަމްސްގެ އޮފިސަރަކު އުޅަނދަކުން މަސްތުވާތަކެއްޗާއި އަތުލައިގަންނަ ހިފެހެއްޓިއުޅަނދެއް ނުވަތަ އެހެން ވަސީލަތެއް ފުލުހުންނަށް ޙަވާލުކުރަންވާނެއެވެ. (ރ)- އުޅަނދެއް ހިފެހެއްޓުމަށް ކަސްޓަމްސްގެ މި މާއްދާގެ (ހ)ގެ ދަށުން ލިބިދޭ

ބާރު ކަސްޓަމްސްގެ އޮފިސަރުންނަށް ލިބިދޭނީ އެ އުސޫލުން ކަސްޓަމްސްގެ ކޮންޓްރޯލްގައިވާ ސަރަހައްދުގައިވާ ހާލަތުގައެވެ.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

އެހެންވީމާ، 151 ވަނަ މާއްދާއާ ގުޅޭގޮތުން އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން މި ފާހަގަކުރި ކަންތައް އަޅުގަނޑު ވެސް ހަމަ ފާހަގަކުރަން. އެއީ ފުރުޞަތުނަގަން އެ ބާރު މުޅިފަކަން ލިބިދެވޭން ކަމަކަށް އަޅުގަނޑުގެ ވެސް ގަބޫލުކުރަން، މުދަލުން ދައުލަތަށް ނުގެއްލޭ ބާރެއް. އެހެންވީމާ، އެ އިތުރަށް ބިލު ފައިނަލްކުރުމުގައި އެ މާއްދާ އިސްލާހުކުރާ ގޮތަށް ފާސްކޮށްދިނުމަށް ކުރިއަށްގެންދިއުން.

އިދާރީ ޓީމުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

ބިލުގެ 74 ވަނަ މާއްދާ. ބޭސިކަލީ ގާނޫނުގެ 151 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށަށަން އަންނަނިވި ތަރައިން މާއްދާއެއް އިތުރުކުރުން. ރާއްޖެ އަންނަ އަދި ރާއްޖެއިން ފުރާ މީހުން ބަލައި ސާޗްކުރަން 151-1 (ހ)- ދިވެހިރާއްޖެއިން ބޭރުން އަންނަ މީހުންނާއި ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޓްރާންސިޓްކުރާ މީހުންނާއި ދިވެހިރާއްޖެއިން ފުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން އެކްސްޓްރާ ޑިސިޝަން ނުވަތަ އެއްދުން ވެސް ވަސީލަތެއްގެ އެހީގައި ސްކޮލަރޝިޕްތައް ބަލާއިރު އެ މީހެއްގެ އަތުގައި މަސްތުވާއެއްޗެއް ހުރި ކަމަށް އެކަށީގެންވާ ސަބަބުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ކަސްޓަމްސްގެ އޮފިސަރަކަށް ގަބޫލުކުރެވޭނަމަ އެ މީހަކު އިތުރަށް ބަލާ ސާޗްކުރެވިދާނެއެވެ. (ށ)- މި މާއްދާގެ (ހ) އެހެން އޮތް ނަމަވެސް، މީހަކު ބަރައިގެން ހުރި އަންނަހުންގެ ބޭރުން ބަލައި ސާޗްކުރުން ޚާއްޞަ އެހެން ގޮތަކަށް މީހަކު ބަލައި ސާޗްކުރަން ގުޅިގެން ހާލަތުގައި އެ މީހަކު ބަލައި ސާޗްކުރަންވާނީ ގާނޫނު ނަންބަރު 12/2016 (ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގެ ގާނޫނު)ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އިޖުރާއާތާ އެއްގޮތަށް ގޮތުގެ މަތިން ފުރުޞަތުންނެވެ.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

އެހެންވީމާ، މިހާތަނަށް މިއަދުގެ ކޮމިޓީގެ ބައްދަލުވުން ނިންމައިލާނަން. އަޅުގަނޑުމެން މި ބިލު ދިރާސާކުރުމުގެ މަސައްކަތް ދެން އަންނަ ކޮމިޓީއެއްގައި ކުރިއަށްގެންދާނަން.